

НА ШЛЯХУ ДО СУВЕРЕННОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Матеріали наукових читань, присвячених 90-річчю
Центральної ради
та початку Української революції

Біла Церква
2007

УДК 321.011(477)

ББК 67.91

Н-12

На шляху до суверенності Української держави. Матеріали наукових читань Білоцерківського краєзнавчого музею, присвячених 90-річчю Центральної ради та початку Української революції. – Біла Церква, 2007. – 115 с.
ISBN 966-96703-0-6

Редакційна колегія:

Діденко Л.М. (головний редактор), кандидат історичних наук, директор Білоцерківського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України

Коломієць В.А., заступник директора з наукової роботи Білоцерківського краєзнавчого музею

У збірнику надруковані матеріали наукових досліджень, що розкривають соціально-економічні та політичні зміни в українському суспільстві, викликані Українською революцією початку ХХ ст., особливості розвитку Білоцерківщини в цей період, висвітлюють формування органів місцевого самоврядування в 1917 р., а також створення та діяльність представницьких органів Центральної ради – осередків “Просвіти” на Білоцерківщині тощо.

Видання розраховане на працівників музеїв, істориків, краєзнавців, викладачів та студентів.

ISBN 966-96703-0-6

© Білоцерківський краєзнавчий музей, 2007

ЗМІСТ

1.	<i>Кашикін Б.Й.</i> До питання про оцінку діяльності української Центральної ради в 1917–1918 рр.	5
2.	<i>Нестеров О.В.</i> Формування спецслужб у добу Центральної ради	11
3.	<i>Перепелиця Г.М., Талашова Т. Г.</i> Військово-морські сили України доби Центральної ради та Гетьманату	25
4.	<i>Башинська Л.С.</i> Грошові знаки України в 1917–1920 рр.	33
5.	<i>Семида Т.М.</i> Політична ситуація в Білій Церкві напередодні революційних подій 1917 року	41
6.	<i>Коломієць В.А.</i> На зламі епох (Білоцерківщина на початку 1917 року) ...	47
7.	<i>Ярмола О.В.</i> Формування органів Білоцерківського міського самоврядування в 1917 р.	54
8.	<i>Коломієць В.А.</i> Відродження української нації в 1917–1919 рр. та роль «Просвіт» Білоцерківщини в цьому процесі	67
9.	<i>Іванців В.О.</i> Перша «Просвіта» Поросся	74
10.	<i>Чернецький Є.А.</i> Графиня Марія Браницька та останній рік її життя в Україні	80
11.	<i>Гущина С.М.</i> Замальовки з життя Білої Церкви в 20-тих роках XX ст. (за спогадами О.Д. Артемченка)	99
12.	<i>Умрик В.А.</i> «Самий світлий період» у житті К.Г. Стеценка (1917– 1920 рр.)	109

**Формування органів Білоцерківського міського
самоврядування в 1917 р.**

(за матеріалами протоколів засідань Білоцерківської міської думи)

12 березня 1917 року в місті був скликаний місцевий орган управління – Рада громадських організацій, у якій керівну роль зайняли есери та представники ліберальної буржуазії. Раду очолив директор гімназії Лихачов, якого змінив учитель Нізков⁵, що згодом став комісаром Тимчасового уряду і головою виконавчого комітету Ради громадських організацій (РГО)⁶.

Згідно із постановою Тимчасового уряду від 3 червня 1917 року Біла Церква отримала статус міста⁷. Це дозволило місцевій громаді сформувати відповідно до законів Російської імперії повноцінні органи самоврядування: міську думу та її виконавчий орган – управу. Організація виборів до думи була покладена на Білоцерківський комітет громадських організацій⁸. Вибори відбулися 15 липня⁹. До думи було обрано: гласних – 56, кандидатів – 127 чоловік¹⁰.

Перше засідання першої Білоцерківської міської думи відбулося в земському будинку¹¹. Воно розпочалося 24 серпня 1917 року о 19.30. У президії були члени виконавчого комітету та президії Ради об'єднаних громадських організацій (головуючий – Ілля Трохимович Нізков, секретар – Михайло Ісаакович

⁵ Докладніше про Іллю Трохимовича Нізкова див.: Коломієць В. Ілля Нізков – представник славної плеяди педагогів початку ХХ ст. // Протоієрей Петро Лебединцев та українське Відродження ХІХ – початку ХХ ст.: Матеріали наукових читань 29 листопада 2001 року. – Біла Церква, 2002. – С. 77–91.

⁶ Стародуб О.В. Короткий нарис історії м. Біла Церква // Наукові записки Білоцерківського краєзнавчого музею. Вип. 1. – Біла Церква, 1995. – С. 28.

⁷ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 39. – Арк. 3.

⁸ Кашикін Б.Й., Бурлака С.І. В період боротьби за українську державність // Біла Церква. Шлях крізь віки. – Біла Церква: Буква, 1994. – С. 127.

⁹ Там же. – С. 133.

¹⁰ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 20–23.

¹¹ Докладний опис цих подій відтворює протокол першого засідання міської думи від 24–26 серпня 1917 року (ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 2–3).

Борщаговський). У залі перебували гласні Білоцерківської міської думи¹², на місцях для публіки – члени Ради об'єднаних громадських організацій і Ради робітничих та солдатських депутатів.

Відкриваючи засідання, головуючий запропонував гласним стоячи вислухати і вголос повторювати за ним текст урочистої обіцянки гласних про виконання ними своїх обов'язків. Після цього гласні по черзі підійшли до секретарського столу і поставили свої підписи.

Перед обранням голови думи та його заступника було заслухане питання про оплату роботи на цих посадах. Після обговорення відкритим голосуванням дума ухвалила¹³, що ці посади мають бути безоплатними, але з відшкодуванням витрат, пов'язаних із виконанням службових обов'язків (як-то, на відрядження та ін.).

Після цього за пропозицією гласного Рутгайзера було оголошено перерву, щоб дати можливість представникам груп домовитися про кандидатів. Але це не дало очікуваного результату. Тому після перерви, о 22.00, за пропозицією гласних, обраних за різними виборчими списками, було вирішено відкласти засідання до суботи. При цьому домовилися вважати засідання відкритим.

¹² На відкритті першого засідання думи, згідно з протоколом, були присутні 47 гласних: Айзенберг А.М., Аншельс С.М., Бабенко Л.І., Белецький А.Ш., Бялик Л.С., Гадзевич А.М., Гельфман М.Я., Гранат З.Х., Гурвич Г.Р., Емме С.С., Зак І.М., Івановський Ф.М., Індиктор І.Є., Каганов Е.Ц., Коваленко Д.З., Ковальський О.А., Костецький М.К., Кучер М.Б., Левицький М.П., Левицький П.І., Левченко Я.А., Лемберг Х.Є., Малевський В.І., Мац М.Б., Медінський Б.І., Міляшкевич А.Й., Міхневич Ф.Є., Наркунський І.Х., Настаскін І.М., Новоселицький Н.О., Оверкович В.Й., Овруцький Г.Н., Очаковський А.Ш., Паволоцький Д.Н., Подольський І.Л., Прицкер Х.Н., Прицкер [Ш.А.], Рапопорт А.І., Рутгайзер Д.Ш., Славінська А.А., Тейтель Д.К., Тимченко-Островерхов М.О., Токар Р.Я., Францман Й.П., Чудновський Г.А., Шахнович Ш.М., Штейн М.П. (Зауваження: У квадратних дужках подано вірогідний текст)

¹³ Більшістю голосів (один утримався).

26 серпня засідання було продовжене¹⁴. За результатами голосування головою думи було обрано Олексія Афанасійовича Ковальського (47 – «за», 2 – «проти»), старшим товаришем голови – Давида Шлемовича Рутгайзера (45 – «за», 4 – «проти»), молодшим товаришем голови – Абрама Мошковича Айзенберга (47 – «за», 2 – «проти»).

Обраний голова міської думи звернувся з вітальним словом до присутніх.

За пропозицією гласного Аншельса зібрання вшанувало пам'ять борців, які полягли за свободу, вставанням.

Із вітальними промовами виступили голова виконавчого комітету І. Нізков та голова Ради громадських організацій В. Краєвич. Потім до зібрання звернулися гласний Наркунський (від соціалістичного блоку), гласний Зак (від «Цейрей-Ціон»), гласний Каганов (від єврейської соціалістичної робітничої партії) і гласний Липовецький (від групи ремісників та візників-промисловців).

На засіданні було внесено пропозицію вести протоколи міської думи одночасно чотирма мовами (російською, українською, єврейською та польською). Ця пропозиція була прийнята більшістю голосів (35). Гласний Зак запропонував, щоб один із секретарів (бажано той, який веде засідання єврейською мовою) володів також староеврейською мовою. Ця пропозиція була також прийнята більшістю голосів (24 проти 21)¹⁵.

З перших днів існування думи перед нею постали нагальні проблеми забезпечення життєдіяльності міста. Так, уже на другому засіданні, яке відбулося 5 вересня, було оголошено лист голови виконавчого комітету РГО про необхідність термінового формування міської управи – з огляду на продовольчу кризу, загрозу страйку пожежників і міліціонерів¹⁶.

¹⁴ На нього прибули гласні, відсутні на першій частині засідання (24 серпня): Балувє Л.О., Векслєр І.Б. та Липовецький І.Р.

¹⁵ Незважаючи на це рішення, протоколи продовжували вести лише російською мовою. На четвертому засіданні думи (30 вересня 1917 року) гласний Каганов порушував питання про те, чому протоколи не ведуться чотирма мовами (ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 4).

¹⁶ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 11.

На заводі продуктивній роботі думи стали протиріччя між партійними та позапартійними гласними. Так, гласний Айзенберг звинуватив партійну більшість в ігноруванні інтересів 1/6 частини складу думи (9-ти гласних)¹⁷. Тому позапартійна група відмовилася брати участь у виборах складу управи і зняла із себе будь-яку відповідальність за її діяльність. Вона заявила також про відкликання другого товариша голови думи. Незважаючи на ці протиріччя, партійна група голосування за персональний склад міської управи¹⁸ все ж таки провела. До неї були обрані: Лемберг Х.Є. (*товариш міського голови та відділ соціального забезпечення*), Тимченко-Островерхов М.О. (*відділ народної освіти*), Настаскін І.М. (*відділ фінансів*), Зак І.М. (*відділ охорони здоров'я*), Мирський М.С. (*секретар*)¹⁹. На наступному засіданні (16 вересня) до складу управи був обраний ще один член – Шишковський [Е.Н.] (*адміністративно-господарчий відділ*)²⁰. Але щодо кандидатури на посаду міського голови домовитися все ж не вдалося, і його обрання було відкладене.

У цей же час проходило формування думських комісій. Обрані вони були у такому складі: 1) *фінансова*: Наркунський І.Х., Коваленко Д.З., Емме С.С., Айзенберг А.М., Новоселицький Н.О.; 2) *оціночна*: Катков І.М., Гадзевич А.М., Липинський Е.О., Левченко Я.А., Прицкер Х.[Н.], Індиктор І.Є., Овруцький Г.Н., Францман Й.[П.], Чудновський Г.А.; 3) *юридична*: Балуєв Л.О., Рутгайзер Д.Ш., Малевський В.І., Костецький М.К., Ковальський О.А.; 4) *санітарно-медична*: Катков І.М., Гранат З.Х., Гельфман М.Я., Бялик Л.С., Левицький П.І.; 5) *благоустрою*: Оверкович В.Й., Іванов П.Є., Івановський Ф.М., Штейн М.П., Векслер І.Б.

¹⁷ У відмові партійної більшості думи надати позапартійним право одне місце в міській управі.

¹⁸ Міська управа у складі шістьох членів, у тому числі міський голова та його товариш. Для членів управи встановили річне утримання в сумі 4200 крб., для міського голови – 4800 крб. на рік.

¹⁹ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 4-4 зв.

²⁰ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 6.

Із складу міської думи була створена також *продовольча комісія* у складі 9-ти осіб²¹: Гранат З.Х., Бабенко А.І., Левицький П.І., Вишнепольський (вони ж – члени *продовольчої управи*²²), Емме С.С., Кучер М.Б., Наркунський І.Х., Гадзевич А.М., Липовецький І.Р.²³

Окрім адміністративно-організаційних питань, одночасно вирішувалися й проблеми фінансового забезпечення функціонування міського господарства. Так, з огляду на складний фінансовий стан міської управи їй було дозволено провести позику в розмірі 75000 крб.²⁴

Дума позитивно поставилася до клопотання гласного П. Левицького, який від імені Української військової ради і Вільного козацтва ім. Палія звернувся з проханням про виділення для центральних органів цих організацій відповідного приміщення, й ухвалила передати це питання на вирішення міської управи²⁵.

На четвертому засіданні міської думи, яке відбулося 30 вересня, гласний Тимченко на посаду міського голови запропонував І.М. Каткова, який належав до гласних соціалістичного блоку. Але оскільки сіоністська партія та безпартійні гласні відмовилися брати участь у голосуванні, питання обрання міського голови було зняте з порядку денного²⁶.

На цьому ж засіданні вирішувалося питання про проведення в місті виборів до Установчих зборів, обговорювалося формування виборчих списків і включення до них інших категорій –

²¹ 4-и з яких обиралися членами продовольчої управи. Членам продовольчої управи встановлювалося річне утримання в розмірі 4200 крб. Голова продовольчої управи обирався продовольчою комісією.

²² Питання складу й організації роботи продовольчої управи, з огляду на його важливість, ще довго залишалось дискусійним.

²³ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 7-7 зв.

²⁴ Цю позику виявило згоду надати Білоцерківське торгово-промислове товариство під 6% річних (ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 6 зв., 11 зв.).

²⁵ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 6-6 зв.

²⁶ Від імені сіоністської партії виступили гласні Зак та Гельфман, а від імені безпартійних – гласний Айзенберг, які заявили, що вони утримуються від участі в голосуванні, оскільки з приводу запропонованої кандидатури «Угода 25-ти» з ними не радилася. У той же час польсько-українська фракція відкрито підтримала висунутого кандидата.

військовослужбовців, робітників та ін. На це асигнувалося 5000 карб.²⁷ Розглядалося також питання про податок на театральні та кінематографічні вистави²⁸.

Болючим питанням залишалася освітянська справа. Після дискусій з цього приводу більшістю голосів була прийнята пропозиція гласного Тимченка організувати *шкільну комісію* за принципом національного представництва – у складі п'яти членів у кожній національній секції. У результаті до комісії були обрані: 1) *українська секція* – М. Левицький, А. Ковальський, Костецький, Саховська, Юхименко; 2) *єврейська секція* – І. Зак, С.М. Аншельс, І. Настаскін, Х. Лемберг, М. Кучер.

Польська секція була обрана на шостому засіданні думи (10 жовтня). До неї були запропоновані: В. Оверкович, Е. Липинський, О. Валицький, П. Нескрипке, Лужковський (не гласний). Питання обрання із цих кандидатів чотирьох членів секції дума передала на вирішення польської фракції. П'ятим членом секції дума обрала гласного Ф. Івановського (член ПСП²⁹). До *культурно-просвітницької комісії* були обрані шість гласних: В. Оверкович, Е. Каганов, Г. Гуревич, І. Наркунський, А. Айзенберг, Камлов (не гласний)³⁰.

Були також сформовані *комісія соціального забезпечення* (Подольський, Власов, Ф. Міхневич, С. Аншельс, Х. Пріцкер), *комітет допомоги військово-покаліченим*³¹ (Ш. Пріцкер, П. Іванов, Г. Чудновський, Бутенко)³². Обрана була також *делегація для*

²⁷ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 11 зв.

²⁸ Від вартості квитка 50 коп. встановлювався податок 5 коп., від 50 до 90 коп. – 10 коп., від 90 коп. до 1 крб. 49 коп. – 20 коп., від 1 крб. 50 коп. до 1 крб. 99 коп. – 35 коп., від 2 крб. до 2 крб. 99 коп. – 50 коп., від 3 крб. до 3 крб. 20 коп. – 80 коп. Благодійні вечори, лекції та мітинги від податків звільнялися.

²⁹ Польська соціалістична партія.

³⁰ ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 34.

³¹ Комітет формувався на основі представництва від думи – 5 осіб, від ради інвалідів – 5 осіб.

³² П'ятим членом комітету дума обрала на дев'ятому засіданні (6 листопада) гласного Подольського (ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 16 зв.).

ревізії позикових кас у складі таких гласних: Н.А. Тимченка, Л.А. Балуєва, Р. Токаря.

Протягом 1917–1919 років у складі комісії Білоцерківської міської думи та міської управи відбувалися зміни, але основна структура органів міського самоврядування була сформована саме в другій половині 1917 року. Завершилася вона після тривалих консультацій і погоджень обранням 7 грудня 1917 року міського голови. Ним став висуванець фракційного об'єднання думи «Угода 25» при підтримці сіоністської фракції («Цейрей-Ціон») Іван Миколайович Катков³³.

ДОДАТОК №1

Список гласних і кандидатів у гласні Білоцерківської міської думи³⁴

Прізвище	Ім'я	По батькові	Статус ³⁵	Список № ³⁶	№ у списку
Айзенберг	Абрам	Мошкович	г	5	34
Аншельс	Самуїл	Мовшевич	г	4	33
Бабенко	Лукіан	Іванович	г	4	23
Балуєв	Лука	Олексійович	г	4	31
Белецький	Арон	Шлемович	г	12	56
Бялик	Лазар	Самійлович	г	9	41
Векслер	Іцхон-Шая	Бенціонович	г	5	35
Гадзевич	Афанасій	Микитович	г	4	28
Гельфман	Мордко	Янкельович	г	3	20
Гранат	Зельман-Герш	Хаймович	г	4	24
Гурвич	Гінда	Рувинівна	г	3	16
Емме	Станіслав	Стефанович	г	10	47

³³ За результатами голосування: 24 – «за», 5 – «проти», 2 – «утримались». Див.: Журнал дванадцятого засідання Білоцерківської міської думи від 7 грудня 1917 р. (ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 48 зв.).

³⁴ Подається відповідно до: ДАКО. – Ф. 1716, оп. 2, спр. 9. – Арк. 20-23.

³⁵ Позначки: «г» – гласний, «к» – кандидат у гласні.

³⁶ Номер виборчого списку, за яким обрані відповідні гласні і кандидати у гласні.

Зак	Ізраїль	Мойшевич	г	3	14
Іванов	Порфирій	Євграфович	г	4	30
Івановський	Франц	Матвійович	г	4	32
Індиктор	Іегуда	Єхильович	г	3	17
Каган	Аврум-Мошко	Іцкович	г	2	11
Каганов	Еля	Цудикович	г	1	1
Катков	Іван	Миколайович	г	4	25
Коваленко	Діонісій	Захарович	г	10	53
Ковальський	Олексій	Афанасійович	г	10	48
Костецький	Михайло	Ксенофонт-ович	г	11	54
Кучер	Мойше-Янкель	Беркович	г	6	37
Левицький	Модест	Пилипович	г	10	42
Левицький	Павло	Іванович	г	10	49
Левченко	Яків	Артемович	г	10	44
Лемберг	Хаїм	Єйзенович	г	4	26
Липинський	Еммерік-Карл	Октавович	г	10	52
Липовецький	Ісаак	Рувинович	г	2	6
Малевський	Володимир	Іванович	г	10	43
Мац	Мено[сиш]	Беньюминович	г	12	55
Медінський	Беньямін	Іцкович	г	7	38
Мирський	Микола	Степанович	г	4	27
Міляшкевич	Арсеній	Йосипович	г	10	51
Міхневич	Феофіл	Євстафійович	г	10	50
Наркунський	Іохель	Ханонович	г	4	29
Настаскін	Ісидор	Михайлович	г	1	4
Новоселицький	Нахман-Меєр	Овсійович	г	3	22
Оверкович	Вацлав	Йосипович	г	10	45
Овруцький	Герш	Нойович	г	3	15
Очаківський	Аншель	Шмульович	г	3	19
Павлоцький	Дувид	Нухимович	г	2	10
Подольський	Іось	Лузер-Беркович	г	1	3

Пріцкер	Аврум-Шлема	Шимонович	г	3	18
Пріцкер	Хаїм	Нухимович	г	2	8
Рапопорт	Алтер-Іона	Іцкович	г	5	36
Рутгайзер	Давид	Шлемович	г	1	2
Славінська-Коспоковська	Анна	Андріївна	г	8	40
Тейтель	Давид	Кельманович	г	3	21
Тимченко-Островецьких	Микола	Олександрович	г	10	46
Токар	Рувим	Янкельович	г	2	13
Францман	Йосип	Пейсахович	г	2	7
Хінчин	Аврум-Іюна	Мирович	г	1	5
Чудновський	Гершон	Аронович	г	7	39
Шахнович	Шмуль-Мошко	Лейбович	г	2	12
Штейн	Мордко	Пантельович	г	2	9
Айзенберг	Бенціон	Шайович	к	2	22
Айзенберг	Григорій	Аврамович	к	4	41
Айнбіндер	Міхель-Йосип Аврум	Гершович	к	5	67
Аксельруд	Фалік	Рефульович	к	11	120
Альтман-Паргаманик	Бася	Лейбівна	к	1	9
Балбеков	Олексій	Сергійович	к	11	124
Баранов	Пейсах-Янкель	Шмульович	к	5	61
Бараш	Йосип Іцко	Янкельович	к	2	18
Березюк	Семен	Костянтинович	к	10	101
Блюмін	Цив'я	Йосипівна	к	3	36
Болабан	Микита	Арсенійович	к	8	83
Болотін	І. А.	С.	к	2	30
Борщоговський	Михайло	Ісаакович	к	4	42
Боярчук	Климентій	Іларіонович	к	8	76
Бриль	Ісаак	Аврумович	к	6	71

Брискін	Сруль-Шулим	Іцкович	к	3	31
Бурд	Аврум	Лейбович	к	5	69
Бутенко	Михайло	Стефанович	к	10	93
Бялик	Дувид	Йосипович	к	2	17
Віксман	Іде-Герш	Зельманович	к	7	72
Власов	Михайло	Іванович	к	10	95
Вовнобай	Йосип-Мендель	Рувинович	к	7	73
Герасименко	Василь	Федотович	к	10	104
Герзон	Бенціон	Беньямино- вич	к	7	74
Герзон	Дувид	Лейбович	к	9	91
Голован	Федот	Степанович	к	10	105
Грінберг	Лейба	Лейзерович	к	2	26
Гудзенко	Аврум-Пінь	Куньович	к	12	125
Гукайло	Янкель	Фроїмович	к	5	62
Гур]вич	Малка	Рувинівна	к	3	37
Давидзон	Йосип	Дувидович	к	2	13
Делькін	Ідель-Іцхак	Мендельович	к	4	54
Дибнер	Герш-Зайвель	Мендельович	к	1	3
Долгонос	Мордко	Шулимович	к	5	59
Драхлер	Х.	[Ш.?)	к	2	27
Ейбельман	Янкель-Йосип	Мошкович	к	9	90
Ейдельман	Шулим	Пінхусович	к	4	40
Жарчинський	Йосип	Августинович	к	10	92
Забарська	Хая-Рейза	Ефроїмівна	к	4	50
Забелінський	Ісаак	Йосипович	к	4	44
Зайденберг	Меєр-Мойше	Ліберович	к	5	57
Зарицький	Герш	Мендельович	к	3	35
Залувський	Меєр	Аврумович	к	2	12
Затувський	Еля	Гершкович	к	2	25
Земеньський	Адам	Станіславович	к	11	116
Івановський	Олександр	Октавіанович	к	8	84
Каган	Ейлік	Хаскельович	к	2	24

Каган	Сруль-Хаїм	Лейбович	к	7	75
Каганова	Поліна	Янкель-Срулівна	к	1	2
Камілов	Віктор	Тимофійович	к	10	94
Камінський	Йосип	Іванович	к	10	109
Кац	Хаїм	Беркович	к	11	122
Клейман	Шмуль	Схарійович	к	5	65
Кобилянський	Леонард	Семенович	к	8	81
Ковальський	Мордко	Абрамович	к	4	56
Когут	Нусин	Дувидович	к	2	14
Козлов	Хаїм-Бер	Шимонович	к	2	11
Котляр	Ель	Шлемович	к	11	123
Кошеватський	Зайвель	Дувидович	к	5	68
Кравець	Сруль-Іцко	Дувидович	к	2	23
Кржижановський	Рудольф	Климентійович	к	10	97
Кульчицький	Козьма	Іванович	к	10	111
Купершмід	Шулим	Іонтельович	к	1	7
Кушнір	Лейзер-Йосип	Дувидович	к	4	43
Ланда	Шулим	Янкельович	к	5	64
Левандовський	Шимон	Іцкович	к	2	19
Левенберг	Герш	Янкельович	к	12	126
Левенберг	Сімха	Якович	к	4	38
Лемберг	Муся	Шмерківна	к	4	51
Лембіцький	Т.	С.	к	2	28
Лещинський	Шмуль-Ісер	Овсійович	к	9	86
Липовецький	Рувин	Аронович	к	11	117
Лівшиц	Малка	Айзиківна	к	3	34
Лісовський	Юліуш	Антонович	к	10	102
Лошак	Матля	Гершківна	к	3	32
Маркман	Герш	Авраамович	к	8	77
Мерейнес	Мойсей	Григорович	к	12	127
Мерзон	Овсій-Герш	Гершович	к	4	39
Миропольський	Шабса	Гершкович	к	1	10

Мозейкін	Дон	Нусійович	к	2	16
Московченко	Даниїл	Платонович	к	8	85
Ніконенко	Тимофій	Афанасійович	к	10	103
Олешкевич	Антон	Миколайович	к	10	112
Опельбейм	Аврам	Мордкович	к	9	88
Павлоцький	Шлема	Срульович	к	2	20
Паргаманик	Ель-Рефуал	Аронович	к	1	5
Песляк	Броніслав	Августович	к	4	45
Песчанська	Бруха	Янkelівна	к	4	55
Печененко	Олександр	Іванович	к	10	100
Поляк	Зусь	Аронович	к	5	60
Пратусевич	Михель-Лейб	Мовшович	к	1	4
Римарь	Міхель	Срулевич	к	5	63
Розумянський	Аврум-Герш	Цальович	к	11	118
Рутгайзер	Мойсей	Давидович	к	1	6
Рутгайзер	Мошко	Мордкович	к	11	113
Сандлер	Давид-Хаїм	Мордкович	к	4	49
Сандлер	Іойна-Хаїм	Мордкович	к	4	46
Сарожинський	Шимон	Аврумович	к	4	52
Славінський	Каленик	Прокопович	к	8	80
Сломчинський	Павло	Павлович	к	8	78
Смикун	Меєр	Берехович	к	11	119
Соловей	Прокопій	Никифорович	к	10	99
Талаласвський	Аврум	Зельманович	к	5	58
Тейтель	Сура	Гершівна	к	3	33
Титаренко	Малахія	Стефанович	к	8	79
Тищенко	Онуфрій	Маркович	к	10	107
Ткаченко	Козьма	Матвійович	к	10	108
Турі	Пінхос	Йосипович	к	9	87
Фельдман	Аврум-Вольф	Срульович	к	4	47
Фурман	Герш	Завелійович	к	5	66
Хараб	Лузер	Срульович	к	11	121

Хінчин	Іось	Меєрович	к	1	8
Хрустіковський	Мечислав	Іванович	к	10	98
Цойріф	Іоель	Йосипович	к	4	48
Чайковський	Іван	Діонісійович	к	10	106
Черняховський	Гершон	Гдальович	к	1	1
Шабад[аш]	Іось	Нухимович	к	9	89
Шайхет	Аврум	Овсійович	к	11	114
Шварцман	Мордко	Мошкович	к	2	21
Шиндер	М.	П.	к	2	29
Школяр	Шимон-Арон	Єлевич	к	4	53
Шпінель	Борух	Янкельович	к	8	82
Штейнбак	Йосип	Гершкович	к	2	15
Юдкович	Мордко	Мойсейович	к	11	115
Юхименко	Прокопій	Никифорович	к	10	110
Янковський	Леонтій	Йосипович	к	10	96
Ярославський	Сімха	Менахович	к	6	70

На шляху до суверенності Української держави

Матеріали наукових читань, присвячених 90-річчю
Центральної ради
та початку Української революції

Редакційна колегія:

кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України
Діденко Л.М. (головний редактор), Коломієць В.А.

Комп'ютерна верстка: Юрченко Р.М.

Білоцерківський краєзнавчий музей
09117, Київська обл., м. Біла Церква, пл. Соборна, 4
тел./факс 8(04463) 5-31-82, тел. 8(04463) 5-55-52,
Свідоцтво про внесення до Держреєстру суб'єктів
видавничої справи серії ДК № 2612 від 12.09.2006 р.

Підписано до друку 23.06.2007. Формат 60x84/16

Папір офсетний. Друк офсетний

Ум. друк. арк. 6,8. Обл. вид. арк. 7,3

Наклад 150 прим.. Зам. №26/06/07

Віддруковано ПП «Логрус фото Арт»

м. Біла Церква, пл.. Соборна, 11

тел. 8(04463) 9-09-84